

Michał Korwin-Szymanowski

Streszczenie rozprawy doktorskiej w języku polskim

**Tworzenie elit regionalnych aktywnej politycznie szlachty
zachodniego Mazowsza w XVIII wieku**

Praca pisana pod kierunkiem: dr. hab. Dariusza Makiliły

Słowa kluczowe: elity lokalne, magnateria, szlachta, Mazowsze

Tematyka przygotowanej rozprawy doktorskiej dotyczy zakresu historii nowożytnej Polski w obszarze nauk humanistycznych. W ujęciu problemowo-chronologicznym porusza zagadnienie tworzenia się szlacheckich elit regionalnych w XVIII wieku w ziemiach zachodniej części Mazowsza. Z racji przyjętego w pracy tematu zdecydowano się prezentowane zagadnienie omawiać w podziale na trzy rozdziały, z których pierwszy pełni rolę wprowadzenia do analizowanego tematu, drugi analizuje czynniki warunkujące osiągnięcie awansu, trzeci zajmuje się prezentacją i omówieniem czynników potwierdzających osiągnięcie pozycji elit lokalnych.

Rozprawa doktorska poprzedzona została wstępem prezentującym przyjęte na potrzeby pracy kryteria doboru badanych rodzin. We wstępie dokonano także prezentacji źródeł oraz literatury tematu oraz omówiono konstrukcję pracy.

Rozdział pierwszy zawiera prezentację definicji terminu *elita* oraz analizę terytorium kasztelani objętych aktywnością badanych rodzin. W rozdziale podjęto próbę zdefiniowania czym były elity w realiach Rzeczypospolitej oraz Mazowsza. Zaprezentowano dotychczasowe badania, jak również przedstawiono i omówiono komponenty przyjętej definicji, stanowiące punkt wyjścia do badań nad elitami szlacheckimi XVIII-wiecznego Mazowsza. W dalszej części została przedstawiona różnica pomiędzy elitami lokalnymi i ogólnokrajowymi (magnateria) oraz zaprezentowane zostały wyznaczniki, których spełnienie pozwala uznać daną rodziną za elitę. W rozdziale zaprezentowano także charakterystykę geograficzną, społeczną i demograficzną badanego obszaru oraz dokonano prezentacji rodzin, na przykładzie których dokonywana została analiza zjawiska awansu.

Rozdział drugi omawia czynniki, które były konieczne do osiągnięcia awansu. Skupiono się na odbytej edukacji jako okazji do nabycia kompetencji, ale również znajomości

przydatnych w życiu dorosłym, posiadanych majątkach – stanowiących konieczne zaplecze finansowe działania - oraz aktywności politycznej, będącej w swej istocie sposobem na wyniesienie rodziny. Aktywność polityczna badanych rodzin omawiana została w trzech częściach w porządku chronologicznym z podziałem na podpunkty wynikające z okresów panowania kolejnych władców na tronie Rzeczypospolitej.

Pierwsza część analizy aktywności obejmuje okres od elekcji Augusta II do jego śmierci w 1733 roku. Panowanie Augusta II było czasem początków aktywności politycznej wielu mazowieckich polityków, przyszłych wojewodów i kasztelanów, ale jednocześnie okresem budowania zaplecza gospodarczego oraz nawiązywania relacji towarzyskich pomiędzy lokalnymi politykami a czołowymi politykami Rzeczypospolitej występującymi w roli patronów politycznych.

Druga część odwołuje się do dziejów rodzin mazowieckich pomiędzy elekcją Augusta III a elekcją Stanisława Augusta Poniatowskiego. Związki ze stronnictwami Potockich, Czartoryskich i z partią dworską dawały stopniowy, acz stały rozwój majątków i wpływów rodzin mazowieckich. W okresie tym rozpoczęło swoją aktywność polityczną kolejne pokolenie mazowieckich polityków. Doszło do dalszej kumulacji majątków oraz zacieśnienia relacji pomiędzy mazowieckimi rodzinami zarówno na niwie towarzyskiej, przez wspólną naukę w szkołach, jak i rodzinnej - poprzez małżeństwa.

Trzecia część objęła lata panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego na tronie Rzeczypospolitej do sejmu zatwierdzającego pierwszy rozbiór. W okresie tym analizowane rodziny doszły do maksimum poziomu swoich możliwości pod kątem zakresu sprawowanej władzy.

Rozdział trzeci zawiera prezentację czynników, które pozwalają określić czy dana rodzina wyróżniała się spośród szlacheckiej społeczności w sposób wystarczający, aby uznać ją za lokalną elitę. Zgodnie z przyjętą w rozdziale pierwszym definicją w kolejnych trzech podpunktach analizuję w jaki sposób i w jakim zakresie omawiane rodziny spełniały przyjęte wyznaczniki takie jak: wznoszenie siedzib o charakterze reprezentacyjnym, wznoszenie budowli sakralnych i otaczanie ich patronatem oraz zawierane małżeństwa.

Uzupełnieniem treści zawartych w dysertacji są załączniki prezentujące w formie graficznej stan posiadania majątków ziemskich przez omawiane rodziny, ich działania fundacyjne względem kościoła oraz tablice genealogiczne prezentujące sieć powiązań pomiędzy poszczególnymi rodzinami. Załączniki w formie tabel oraz map nie stanowią osobnej części pracy znajdując się w korpusie głównym tekstu. Przygotowane mapy stanowią nowość w nauce nad historią Mazowsza w XVIII wieku.

2

W pracy przedstawione zostały wyniki badań nad elitami szlacheckimi XVIII-wiecznej Rzeczypospolitej działającymi w zachodniej części Mazowsza. Prezentowana praca jest próbą odpowiedzi na pytania dotyczące mechanizmów awansu członków stanu szlacheckiego do elit regionalnych. W oparciu o wyniki badań naukowych oraz dostępne źródła pochodzące z archiwów, dokonana została analiza czynników, które warunkowały i potwierdzały wejście rodzin średniej szlachty do grona elit lokalnych, zdefiniowany poprzez zasiadanie w senacie. Zebrane i przeanalizowane elementy aktywności szlacheckiej pozwoliły na podjęcie problematyki awansu zarówno w perspektywie chronologicznej, jak i jakościowej. Refleksji został poddany przebieg karier poszczególnych rodzin, ich sposoby działania, a także ogólne zjawiska związane z aktywnością średniej szlachty, które były realizowane przez badane rodziny z zachodniej części Mazowsza. W pracy przedstawiono także przebieg zjawiska awansu, które było rozłożone w czasie oraz elementy wspólne, które występowały u wszystkich analizowanych rodzin.

Michał Kocwin-Szymon